

Anmälan: Älvdalska Växtnamn förr och nu

av Lars Steensland. 108 sidor, inbunden, ingår som nr A:25 i Dialekt- och folkminnesarkivets rapportserie, och kan beställas från ULMA i Uppsala.

Tomas Ljung

I sin "Flora Elfdalensis" från 1958 skriver Carl Gustaf Färje att "Evertsbergsborna i allmänhet och i alla tider synes ha haft ett särskilt sinne för det växtbiologiska". Detta skulle, tillsammans med byns ovanliga rikedom på blomster, vara förklaringen till att särskilt många lokala växtnamn upptecknats här. En annan förklaring kan måhända vara att byns store spelman - Ekon Anders - är en av de flitigaste sagesmännen. Materialmängden kan då kanske vittna om vilken roll fantasin och musikaliteten spelar i de urgamla och klingande älvdalska namnen.

Färjes Älvdalsflora har sedan den kom ut stått i en klass för sig bland sockenflororna, mycket tack vare det kulturhistoriska anslaget. Det har varit den man först har konsulterat för att utröna växternas dalska benämningar.

När nu en hel avhandling kommer ut i ämnet, blir såväl förtjänsterna som begränsningarna hos Färjes material tydliga. Professor Lars Steensland i Lund, som arbetat i många år med såväl egna uppteckningar som arkivforskningar, tvekar inte att utnämna Färjes flora till sin viktigaste källa. Vad som skiljer arbetena milsvitt åt är omfattningen och uppläggningsen. Steensland har med forskarens hela metodiska sinnelag samlat och jämfört, intervjuat och sammanställt.

Resultatet är mycket tillfredsställande, såväl för en botanist som för en språk-människa. Det presenterade materialet är mångdubbelt mer omfattande än Färjes namnlista. I en mängd spännande utvecklingar fogas därtill tolkningar, teorier, ramsor, skrönor och allsköns kulturhistoria till de etymologiska beskrivningarna.

Älvdalsmålet gäller för att vara ett av våra mest ålderdomliga nordiska idiom, med en mycket komplicerad ljudlära. Det är därför inte att förundra sig över att reguljära rättstavningsprinciper sällan gått att hävda. Själva namnskicket är också ofta kaotiskt, med en variationsrikedom, som måste vara ett utmaning för en språkman, men som känns generös och levande för mig som amatör.

En lövfoderramsa får illustrera några av de älvdalska växtnamnens särart.

Egg, ålder og asp
legger smyår i ask.
Ragna gyöder,
byörtse fyöder,
selda swelter
og wajda welter.

Vad detta månede betyda överlåtes till läsaren att själv reda ut. Lösningen finns i boken, som rekommenderas varmt till var och en som någon gång grunnat på varför växter heter som de heter och inte någonting helt annat.